УДК 378.016:616-083.98:37.091.214:005.336.2:355.48(447)(045)
Індекс DOI 10.15407/internalmed2026.02.150

Проф. Н.І. Макєєва, асист. В.В. Андрущенко,
доц. М.Д. Бітчук, доц. Ю.К. Сікало, доц. Н.Д. Лантухова
Харківський національний медичний університет

Проектування освітньо-професійної програми «Парамедик» у вищій медичній освіті України як відповідь на безпекові виклики

Повномасштабна війна в Україні, що триває, докорінно змінила архітектуру надання екстреної медичної допомоги (ЕМД) [1; 2]. Догоспітальний етап став критичною ланкою, яка безпосередньо впливає на показники превентивної смертності як серед цивільного населення, так і серед військовослужбовців. Досвід ведення бойових дій та ліквідації наслідків масових уражень у прифронтових регіонах продемонстрував, що традиційна система догоспітальної допомоги потребує негайної модернізації та переходу на рейки високомобільних, автономних та професійних бригад . Станом на 2026 рік, відповідно до чинного законодавства, в Україні завершився базовий транзиторний період реформи ЕМД [3; 4]. Наріжним каменем виїзних бригад офіційно визначено парамедиків та екстрених медичних техніків. Проте реалізація цієї реформи в умовах безпекових викликів зіштовхнулася із серйозним дефіцитом кваліфікованих кадрів, здатних працювати за міжнародними протоколами (ALS, ATLS, ITLS) у кризових ситуаціях. Це зумовлює гостру потребу наукового обґрунтування та проектування нових освітньо-професійних програм (ОП) у закладах вищої освіти (ЗВО) медичного профілю.

Сама ідея надання екстреної медичної допомоги пройшла довгий шлях розвитку. Професія парамедика існує у світі близько 55–60 років (кінець 1960-х — початок 1970-х років), хоча ідею швидкої допомоги на місці події заклав ще головний хірург армії Наполеона Домінік Жан Ларрей у 1790-х роках, створивши перші рухомі польові госпіталі («летючі амбуланси») для порятунку поранених воїнів прямо під час бою [5]. Роком народженням парамедицини в тому вигляді в якому ми її знаємо, вважають 1969 рік, коли в США було опубліковано першу національну навчальну програму для персоналу швидкої допомоги.: Майже одночасно, у 1971 році, перші професійні парамедики з'явилися у Великій Британії.

У світовій практиці парамедицини та екстреної медичної допомоги існують дві базові моделі: англо-американська та франко-німецька, або мають місце змішані варіанти, які поєднують елементи обох систем [6; 7]. Ключова відмінність між ними полягає в концепції екстреної допомоги: швидка доставка пацієнта до лікарні проти надання лікарської допомоги безпосередньо на місці.

Англо-американська модель має назву «Хапай і біжи» — Scoop and Run, де головне завдання бригади — стабілізувати життєво важливі функції на місці події за мінімальний час і якнайшвидше транспортувати пацієнта в лікарню до спеціалізованого відділення екстреної допомоги. Франко-німецька модель — «Залишся та стабілізуй» — Stay and Stabilize. Ця модель характеризується принципом надання медичної допомоги безпосередньо на місці події і пацієнта госпіталізують лише після досягнення стабілізації стану.

Останній досвід організації медичної евакуації та догоспітального менеджменту травми в умовах бойових дій в Україні підтверджує пріоритетність англо-американської моделі для оптимізації «золотої години» та впровадження тактики Damage Control Resuscitation. Питання трансформації системи ЕМД та підготовки парамедиків висвітлювали у своїх працях як вітчизняні, так і закордонні дослідники [3; 8], проте системне проектування бакалаврських програм для медичних ЗВО в умовах перманентних безпекових загроз усе ще потребує детального науково-методичного аналізу.

Мета. Обґрунтувати науково-методичні засади проектування та представити концептуальну модель освітньо-професійної програми «Парамедик» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти у Харківському національному медичному університеті відповідно до сучасних безпекових викликів та вимог реформи охорони здоров'я України.

Матеріали та методи

Дослідження базується на комплексному системно-структурному та компаративному аналізі нормативно-правового й науково-методичного забезпечення підготовки фахівців з екстреної медицини. Методологічну основу проектування освітньо-професійної програми (ОП) «Парамедик» у ХНМУ склали принципи студентоцентрованого та проблемно-орієнтованого навчання, а також стандарти доказової медичної освіти. Для досягнення поставленої мети було використано комплекс взаємодоповнюючих наукових методів:

- Бібліосемантичний та контент-аналіз — для вивчення сучасних наукових джерел, міжнародних клінічних протоколів та настанов Міністерства охорони здоров'я України за період 2016–2026 рр.;
- Порівняльно-правовий аналіз — під час опрацювання Професійного стандарту «Парамедик» (Наказ № 38 Центру розвитку медсестринства МОЗ України), Закону України «Про вищу освіту» та стандартів вищої освіти за спеціальністю І5 «Медсестринство»;
- Системний та структурно-функціональний аналіз — для моделювання архітектури ОП, визначення балансу між обов'язковими (теоретичними) та вибірковими (практичними/симуляційними) компонентами програми;
- Метод моделювання — для формування матриці інтегральних, загальних та спеціальних (фахових) компетентностей майбутнього фахівця.

Інформаційною базою дослідження слугували нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, МОЗ та МОН України, аналітичні матеріалів таких ініціатив, як Глобальна співпраця у сфері охорони здоров'я (Global Health Engagement — GHE), а також міжнародних стандартів сертифікації Національного реєстру екстрених медичних техніків (National Registry of Emergency Medical Technicians — NREMT).

Дослідження виконано в межах планової науково-методичної роботи з модернізації освітньої діяльності та розширення спектру освітніх послуг ХНМУ відповідно до актуальних потреб практичної охорони здоров'я в умовах воєнного стану. Оскільки робота мала виключно аналітико-прогностичний та концептуальний характер і не передбачала залучення пацієнтів або використання біоматеріалів тварин, погодження комісії з питань біоетики не потребувалося.

Результати

Парамедицина в Україні — це сучасна система екстреної медичної допомоги, яка базується на діяльності професійних парамедиків замість традиційних фельдшерів.

Інша назва парамедицини — мобільна інтегрована медична допомога, — це сфера діяльності, яка розвивається на стику системи екстреної медичної допомоги та громадського здоров'я. Основна ідея розвитку парамедицини це зекономити час на транспортуванні пацієнтів, підвищити доступ хворих до якісної первинної медичної допомоги та покращити кваліфікацію бригад невідкладної допомоги.

Реформування, щодо створення парамедицини в Україні розпочалося у 2017 році, а з 1 січня 2025 року парамедики та екстрені медичні техніки мають складати основу виїзних бригад «швидкої» [4].

Парамедицина в Україні має на меті багато складових:

- економія фінансування системи охорони здоров'я;
- забезпечення надання екстреної догоспітальної медичної допомоги в зонах активних бойових дій та на територіях, які страждають від атак ворога;
- ефективне надання допомоги в умовах браку медичних працівників (при надзвичайних ситуаціях природного, техногенного, соціального та воєнного характеру);
- забезпечення безперервності первинної медичної допомоги та покращення доступу населення до неї і задоволення їхніх потреб;
- скорочення простою між дзвінками;
- оптимізація роботи швидкої медичної допомоги шляхом скорочення нетермінових запитів, що дозволить вивільнити бригади для оперативної допомоги пацієнтам у критичних станах;
- мінімізація повторних госпіталізацій шляхом контролю хронічних хворих та пріоритетного ведення пацієнтів із зони ризику.

Державна Установа «Центр розвитку медсестринства Міністерства охорони здоров'я України» розробила і затвердила Наказом № 38 професійний стандарт «Парамедик» (код професії 3221), який внесений у Національний реєстр кваліфікацій станом на жовтень 2025 року [4]. Цей нормативно-правовий документ на державному рівні систематизує вимоги до підготовки парамедиків. Наказ чітко окреслюючи компетентності та уміння, необхідні для ефективної роботи з пацієнтами у невідкладних ситуаціях, включно із надзвичайними (природного, техногенного або воєнного характеру).

Професійний стандарт є основою для багаторівневої професійної підготовки парамедиків: від базового до керівного. Ця система передбачає поступове підвищення кваліфікації співробітників — від базової догоспітальної допомоги до експертного рівня та можливості виконувати менторські або управлінські функції. Невід'ємним елементом кваліфікаційних вимог є обов'язковий професійний безперервний розвиток фахівця — накопичення щонайменше 150 балів за атестаційний період із проходженням симуляційних курсів та тренінгів типу BLS, ALS або ATLS, які є світовим стандартом підготовки парамедиків.

Кваліфікація, яку визначає стандарт, охоплюють увесь спектр роботи парамедика. Серед компетентностей виділяють адміністрування робочих процесів, гарантування безпечного середовища для пацієнта і персоналу, дотримання вимог інфекційного контролю. Окреме місце посідає готовність діяти в кризових умовах: володіння технікою сортування постраждалих під час масових надзвичайних ситуацій та кризове реагування на будь-які види загроз (біологічної, хімічної радіаційної або ядерної). Ключовий акцент приділяється командній роботі та вмінню взаємодіяти з іншими службами: поліцією, рятувальними загонами, бригадами швидкої.

Основна частина стандарту присвячена навичкам, якими має володіти парамедик: проведенню первинного огляду дітей і дорослих, розпізнаванню невідкладних станів, пов'язаних з патологією серцево-судинної, дихальної, травної чи сечостатевої системи, наданню допомоги при травмах та масивних кровотечах. Спеціаліст має вміти забезпечувати прохідність дихальних шляхів, проводити серцево-легеневу реанімацію, користуватися дефібрилятором, здійснювати внутрішньовенні та внутрішньокісткові доступи, організовувати транспортування постраждалих до спеціалізованих відділень медичних закладів.

У стандарті також чітко прописане і матеріально-технічне забезпечення парамедика, яке дає можливість надання якісної та своєчасної допомоги Автомобіль екстреної медичної допомоги має бути оснащений передовим медичним обладнанням: сучасними моніторами, дефібриляторами, портативними апаратами штучної вентиляції легень (ШВЛ), інтубаційними наборами, засобами для іммобілізаційними, оснащенням для сортування та невідкладної допомоги в умовах масових уражень. Це дозволить забезпечити повний цикл догоспітальної допомоги відповідно до міжнародних протоколів і стандартів.

Також слід зазначити, що прийнята постанова змінює склад бригад екстреної медичної допомоги та вводить поняття «бригади парамедиків».

Усі чинні фельдшери та медичні сестри невідкладних станів у складі бригад швидкої допомоги зобов'язані пройти перепідготовку і отримати кваліфікацію «парамедик». Вони повинні пройти навчання та скласти когнітивний іспит NREMT (National Registry of Emergency Medical Technicians Cognitive Exam) та National Registry Paramedic, щоб стати сертифікованими парамедиками.

Водії бригад екстреної допомоги також мають обов'язково пройти перенавчання та отримати кваліфікацію «екстрений медичний технік». Екстрений медичний технік (EMT) — це член бригади екстреної допомоги без медичної освіти, але зі спеціалізованою практичною підготовкою для допомоги лікарям і парамедикам у наданні медичної допомоги пацієнту.

В Україні підготовка парамедика складає три роки. Майбутні парамедики будуть здобувати загальну освіту, яка відповідає освітньому рівню «бакалавр». Спочатку вони будуть опановувати вміння і навички для надання розширеної першої допомоги, а потім здобуватимуть вищий рівень рятувальної медицини — розширену екстрену допомогу. Маючи освітній рівень «бакалавр», парамедики зможуть продовжити освіту в магістратурі».

Для чинних працівників екстреної медичної служби перекваліфікація триває чотири тижні і включає роботу зі спеціалістами з парамедицини, інструкторами з України, США, Польщі та Литви, теоретичну та практичну підготовку, відпрацювання необхідних навичок із надання невідкладної допомоги.

Виходячи із усього вище перерахованого та враховуючи актуальність та нагальність зміни складу бригад екстриної медичної допомоги та якість їх підготовки, керівництвом Харківського національного медичного університету було прийнято рішення про створення освітньо-професійної програми «Парамедик». У підготовці даної програми прийняли участь висококваліфіковані спеціалісти зі сфери невідкладної медицини.

Освітньо-професійна програма «Парамедик» є програмою для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю І5 «Медсестринство», галузі знань 22 Охорона здоров'я, спеціалізації 223.02 — «Екстрена медицина», освітньої кваліфікації «Бакалавр медсестринства». Вона розроблена згідно до вимог Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII; постанови Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 12 червня 2019 р. № 509); постанови Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності»; стандарту вищої освіти за спеціальністю І5 «Медсестринство» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (Наказ МОН України від 05.12.2018 р. №1344 «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю І5 «Медсестринство» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти»; змін до стандарту вищої освіти за спеціальністю І5 «Медсестринство» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (згідно Наказу МОН України від 18.08.2025 р. №1153 «Про внесення змін до стандарту вищої освіти за спеціальністю І5 «Медсестринство» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти»; професійного стандарту «Парамедик», затвердженого Наказом ДУ «Центр розвитку медсестринства Міністерства охорони здоров'я України» від 19 вересня 2025 року № 38; Наказів Міністерства освіти і науки України від 29.12.2023 року № 1583 та від 13.06.2024 року № 842 «Про внесення змін до деяких стандартів вищої освіти»; довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників — випуск 78, Охорона здоров'я, затвердженого Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29 березня 2002 р. № 117 (зі змінами) та методичних рекомендацій «Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації» (2017 р.).

Освітньо-професійна програма «Парамедик» є нормативним документом, у якому визначено пере-

думови доступу до навчання за цією програмою, нормативний термін та зміст навчання, перелік навчальних дисциплін та логічна послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, нормативні форми атестації, перелік загальних та спеціальних (фахових) компетентностей, визначений у термінах результатів навчання, вимоги до контролю якості та професійної підготовки фахівця першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 22 Охорона здоров'я, спеціальності І5 «Медсестринство», спеціалізації 223.02 Екстрена медицина.

Обсяг освітньої програми бакалавра на базі повної загальної середньої освіти складає 180 кредитів ЄКТС. Термін навчання — 2 роки 10 місяців. Очна форма навчання.

Після успішного закінчення освітньої програми здобувачі отримають диплом бакалавра, але подальшому матимуть змогу продовжити навчання за програмою на другому (магістерському) рівні вищої освіти для здобуття ступеня магістра та набуття додаткових кваліфікацій в системі післядипломної освіти. Диплом відповідає 6 національному кваліфікаційному рівню України, FQ-EHEA (перший цикл) в рамці кваліфікацій Європейського простору вищої освіти, де першим циклом є саме бакалаврат , а також EQF-LLL (6 рівень) — європейській рамці кваліфікацій для освіти протягом життя, що також відповідає рівню бакалавра.

Також варто зазначити, що університет має право визнати та перезарахувати кредити ЄКТС, отримані в межах попередньої освітньої програми підготовки молодшого бакалавра (молодшого спеціаліста) чи фахового молодшого бакалавра відповідно до вимог освітнього стандарту за спеціальністю І5 «Медсестринство» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (Наказ МОН України від 05.12.2018 р. №1344 зі змінами відповідно до наказів МОН від 29.12.2023 року № 1583, від 13.06.2024 року № 842 та від 18.08.2025 р. №1153).

Що стосується умов вступу, то вони визначені правилами прийому до Харківського національного медичного університету МОЗ України. Передумовою є наявність атестата про повну загальну середню освіту (ПЗСО) (на основі сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання, НМТ та/або вступних іспитів), а також на основі диплома молодшого спеціаліста, молодшого бакалавра, фахового молодшого бакалавра.

Передбачені 2 мови викладання освітньої компоненти — українська та англійська. Двомовний формат викладання (українською та англійською мовами) не лише забезпечує залучення іноземних громадян до навчання, а й відкриває широкі перспективи для підготовки висококваліфікованих кадрів, здатних ефективно інтегруватися у міжнародні гуманітарні та медичні місії, такі як Міжнародний Рух Червоного Хреста і Червоного Півмісяця або «Лікарі без кордонів» (Médecins Sans Frontières), що має виняткове стратегічне значення в умовах сучасних глобальних безпекових викликів.

Метою освітньої програми є підготовка конкурентоспроможних фахівців (парамедиків), які будуть володіти інноваційним способом клінічного мислення, фундаментальними знаннями та відповідними компетентностями, необхідними для ефективного надання екстреної медичної допомоги хворим і постраждалим у невідкладному стані на місці події, під час транспортування до лікувальної установи та на ранньому госпітальному етапі.

Освітньою програмою передбачено, що 50 % обсягу має буде спрямовано на забезпечення загальних та спеціальних (фахових) компетентностей, визначених Стандартом вищої освіти. Практичні навчання складатимуть не менше 30 кредитів.

Що стосується особливостей програми, то її зміст базується на актуальних наукових досягненнях та принципах доказової медицини у сфері невідкладних станів. Програма забезпечує формування високого рівня професійних компетентностей, необхідних для верифікації критичних станів і проведення життєрятувальних втручань як на місці події, так і в умовах відділень екстреної (невідкладної) медичної допомоги (Emergency Departments) багатопрофільних лікарень інтенсивного лікування. Навчальний план гармонізований із профільними освітніми стандартами країн Європи, США та Канади, а також враховує останні рекомендації провідних світових асоціацій з екстреної медицини [9; 10; 11; 12].

Програма створює підґрунтя для безперервного професійного розвитку здобувачів, відкриваючи можливості для теоретичної та прикладної науково-викладацької кар'єри. Практична підготовка включає проходження стажувань на базі вітчизняних та закордонних центрів екстреної медичної допомоги та медицини катастроф. Окремим технологічним вектором ОП є інтеграція спеціалізованих інформаційних систем, експертних баз даних та телемедичних технологій для оптимізації діагностично-лікувального процесу. Програма формує інноваційний стиль клінічного мислення, готуючи фахівців, здатних приймати стратегічні рішення, здійснювати дослідницьку та педагогічну діяльність у галузі екстреної медицини.

Фахівець, в подальшому, буде здатний працювати в закладах охорони здоров'я у складі виїзної бригади Центрів екстреної медичної допомоги і медицини катастроф, у медичних підрозділах рятувальних служб, військових формувань та служб цивільного захисту, у відділеннях екстреної (невідкладної) медичної допомоги багатопрофільної лікарні інтенсивного лікування і займати посаду парамедика (код КП 3221 Національного класифікатора України ДК 003:2010 «Класифікатор професій», затвердженого наказом Держспоживстандарту від 28.07.2010 № 327 зі зміною № 6, затвердженою наказом Мінекономрозвитку від 26.10.2017 № 1542, яка діє з 01.11.2017) відповідно до кваліфікаційних характеристик, викладених у Пункті 51 розділу «ФАХІВЦІ» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я» (наказ Міністерства охорони здоров'я України від 29 березня 2002 року № 117)

зі змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства охорони здоров'я України № 918 від 09.08.2017; № 1324 від 17.07.2018 та № 1641 від 18.07.2019.

Реалізація програми має на меті проведення студенто-центрованого, проблемно-орієнтованого навчання в малих групах, лекцій, семінарів, практичних занять, рефлексивного навчання, виробничої практики, індивідуального та автономного навчання, консультацій із викладачами.

Навчальна програма допоможе формуванню інтегральних, загальних та фахових компетентностей. Особливе місце виділяється формуванню саме спеціальних компетентностей, до яких відносяться:

СК1. Здатність оцінити місце події на наявність загроз власному життю і життю інших людей, виявити фактори, що впливають на стан та здоров'я пацієнтів та забезпечити власну безпеку.

СК2. Здатність зберігати недоторканість місця події, речових доказів та взаємодіяти з іншими екстреними службами.

СК3. Здатність обстежити хворих і постраждалих на наявність невідкладних станів.

СК4. Здатність проводити медичне сортування.

СК5. Здатність прийняти рішення про обсяг допомоги та госпіталізацію.

СК6. Здатність надати екстрену медичну допомогу при травмах чи захворюваннях дихальної, серцево-судинної, ендокринної, імунної, нервової систем, системи травлення та сечостатевої системи, при психічних розладах, при пошкодженнях опорно-рухового апарату, при дії зовнішніх факторів та при пологах.

СК7. Здатність розраховувати дозу лікарських засобів, які вводяться пацієнту.

СК8. Здатність здійснювати медичні процедури і маніпуляції: інгаляції, ін'єкції; забезпечувати внутрішньокістковий та периферичний внутрішньовенний доступи.

СК9. Здатність виявляти та надавати допомогу при побічних реакціях на лікарські засоби.

СК10. Здатність встановлювати сечові катетери, шлункові зонди, забезпечувати прохідність верхніх дихальних шляхів, виконувати декомпресійну пункцію плевральної порожнини, встановлювати назо- та орофарингіальні повітропроводи, надгортанні повітропроводи, здійснювати інтубацію трахеї та хірургічне відновлення прохідності дихальних шляхів.

СК11. Здатність зупиняти кровотечі прямим тиском, тампонуванням та за допомогою механічних засобів для зупинки кровотечі

СК12. Здатність проводити стабілізацію хребта, стабілізацію та іммобілізацію опорно-рухового апарату та накладати пов'язки при травмах.

СК13. Здатність здійснювати серцево-легеневу реанімацію, у тому числі із застосуванням дефібрилятора та дихального обладнання.

СК14. Здатність записувати та інтерпретувати результати електрокардіограми.

СК15. Здатність виконувати апаратні дослідження і невідкладні процедури та здійснювати підготовку пацієнта до інших досліджень.

СК16. Здатність передавати до відділення екстреної медичної допомоги інформацію про процес надання медичної допомоги пацієнту на місці події та протягом транспортування до відділення, при необхідності допомагати персоналу відділення екстреної медичної допомоги.

ФК 17. Здатність керувати спеціалізованим санітарним автомобілем екстреної медичної допомоги. Здатність безпечно та ефективно організовувати медичну евакуацію, здійснювати моніторинг життєво важливих функцій пацієнта під час транспортування спеціалізованим санітарним транспортом.

ФК 18. Здатність дотримуватися принципів медичної деонтології, забезпечувати збереження лікарської таємниці та постійно вдосконалювати свій професійний рівень.

ФК 19. Здатність застосовувати професійні та правові стандарти в повсякденній професійній практиці.

Університетом створено умови для ресурсного забезпечення реалізації програм

До реалізації програми будуть залучені науково-педагогічні працівники з науковими ступенями доктора медичних наук, кандидата медичних наук, PhD та інші науково-педагогічні працівники з достатнім практичним досвідом за певною спеціальністю. Більшість викладачів, які викладатимуть фахові дисципліни є практикуючими спеціалістами з медицини невідкладних станів та безпосередньо працюють в складі бригад центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф.

Практичне навчання будуть проводити сертифіковані викладачі — інструктори з екстреної медицини, які пройшли навчання на курсах «Basic Life Support», «Advanced Life Support», «Advanced Trauma Life Support», «European Pediatric Advanced Life Support», «International Travma Life Support», «Pediatric Trauma Fundamentals», «Trauma and disaster team response» .

Щодо матеріально-технічного забезпечення освітньої програми (відповідає вимогам Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 (зі змінами):

- Наявність навчальних та лекційних аудиторій, забезпечених комп'ютерними робочими місцями, мультимедійним обладнанням, технічними засобами навчання в т.ч. засобами віртуальної реальності;

- Наявність клінічної бази для проведення практик здобувачів вищої освіти або діючих угод на проведення практики у лікувальних закладах;

- Наявність симуляційного навчання, стандартизованих пацієнтів, специфічних манекенів та муляжів. Для реалізації всіх практичних навичок та роботи з симульованими пацієнтами в університеті створений і належно обладнаний Симуляційний центр, який відповідає всім вимогам сучасної симуляційної освіти.

- Мережеве та комунікативне обладнання повністю ґрунтується на оптико волоконних технологіях із швидкістю передачі даних до 1 Гб/с; 22 комп'ютерних класи. Наявні власні сервери та впроваджено вико-

ристання хмарних сервісів для збереження і використання масиву даних, застосовуються різні платформи, що забезпечують ефективність використання дистанційних технологій в управлінні та реалізації освітнім процесом (АСУ, платформа дистанційного навчання Moodle, корпоративні сервіси Google, MS Teams та інші).

Інформаційне та навчально методичне забезпечення здійснюється через офіційний сайт університету (https://knmu.edu.ua/). Наукову бібліотеку та систему ресурсів дистанційного та змішаного навчання і АСУ.

Програмою навчання передбачена академічна мобільність. Укладені угоди про академічну мобільність, які передбачають включене навчання студентів в рамках кредитно-трансферної системи з можливістю перезарахування кредитів.

Щодо переліку компонент освітньо-професійної програми, то вони складаються з обов'язкових (39 компонентів, що складають загалом 159 кредитів) та вибіркових (12 компонентів — 21 кредит).

Серед обов'язкових компонент особливо треба відзначити професійні, які є основною складовою підготовки майбутніх парамедиків:

- Медицина надзвичайних ситуацій та екстрена медична допомога при масових ураженнях;
- Тактична медицина;
- Фармакологія та особливості застосування лікарських засобів у екстрених умовах;
- Медична маніпуляційна техніка (практика);
- Обстеження та визначення стану здоров'я;
- Розширені заходи реанімації та інтенсивної терапії;
- Екстрена допомога при травмах та пораненнях;
- Невідкладні стани в педіатрії і неонатології;
- Гострі неврологічні захворювання;
- Екстрена акушерська та гінекологічна допомога;
- Ментальне здоров'я та екстрена психіатрична допомога;
- Невідкладні стани в терапії;
- Невідкладні стани в хірургії. Політравма;
- Геріатрія та паліативна допомога;
- Токсикологія та гострі отруєння;
- Радіаційна безпека. Радіаційні ураження;
- Виробнича практика.

В Україні унікальність професійної програми «Парамедик» полягає в кардинальній зміні філософії надання екстреної медичної допомоги. Вона поєднує світові стандарти реагування з потребами воєнного часу, орієнтованої на швидку стабілізацію пацієнта та транспортування.

Унікальність програми полягає у підготовці фахівців нової формації, готових до професійної діяльності в умовах реформування галузі охорони здоров'я. Навчання спрямоване на розвиток адаптивності до динамічного середовища та готовності розв'язувати комплексні спеціалізовані завдання у практичній сфері.

Винятковість освітньої програми полягає у можливості здобуття знань, умінь, компетенцій практичних навичок, які забезпечать високий рівень автономності абсольвента в системі екстреної медичної допомоги.

Програма поєднує використання сучасного міжнародного і національного досвіду. Автори ОП роблять акцент на формуванні якісних практичних навичок у здобувача. Реалізація цього базується на роботі в симуляційному центрі вишу та залученні до освітнього процесу спеціалістів з медицини невідкладних станів і парамедиків-магістрів. Викладачі є інструкторами профільних міжнародних професійних асоціацій, Phd або здобувачами наукового ступеня. Навчання в симуляційному центрі полягає в роботі з манекенами, тренажерами та відпрацювання сценаріїв реальних надзвичайних ситуацій. Зміст програми враховує специфіку діяльності фахівців у районах ведення бойових дій та кризових ситуаціях. Передбачений двомовний формат викладання (українською та англійською мовами) зможе забезпечити залучення іноземних громадян до навчання та відкриває широкі перспективи для підготовки висококваліфікованих кадрів.

Висновки.

1. Військовий конфлікт в Україні виразно продемонстрував складність і труднощі надання екстреної догоспітальної допомоги в зонах активних бойових дій та на територіях, що страждають від постійних атак ворога. Мінлива ситуація щодо потреби в медичній допомозі в таких умовах вимагає універсального підходу, що включає стандартизовану підготовку, надійні ланцюги постачання та ефективні системи управління й контролю медичної допомоги. Воєнний досвід України містить важливі уроки для майбутньої медичної допомоги в зонах конфлікту, навіть поза її межами.

2. Створення інноваційної моделі екстреної медичної допомоги за для забезпечення високого рівня виживання пацієнтів на догоспітальному етапі та професійного становлення фахівців відповідно до міжнародних стандартів — є пріоритетним завдання України та вишів медичної освіти.

Список використаної літератури

1. European Council of EU. Think tank reports on the invasion of Ukraine. Accessed November 4, 2023. https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/library/library-blog/posts/think-tank-reports-on-the-invasion-of-ukraine/.
2. Quinn J, Panasenko SI, Leshchenko Y, et al. Prehospital lessons from the war in Ukraine: damage control resuscitation and surgery experiences from point of injury to role 2. Milit Med. 2024;189(1–2):17–29.doi: 10.1093/milmed/usad253
3. Корда ММ, Гудима АА, Цимбалюк ГЮ, Мартинюк ЛП, Федонюк ЛЯ, Ляхович РМ, Кіцак ЯМ, Прохоренко ОО. Реформа екстреної медичної допомоги в Україні в контексті викликів надзвичайних ситуацій мирного і воєнного часу. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2024. № 2 (100) DOI: 10.11603/1681-2786.2024.2.14781.
4. Наказ Державної установи «Центр розвитку медсестринства Міністерства охорони здоров'я України» № 38 від 19 вересня 2025 року. Чинний станом на 20.06.2026. Верховна Рада України. Законодавство України. [Інтернет]. Доступно на: https://moz.gov.ua/uk/povidomlennya-pro-oprilyudnennya-proyektu-profesijnogo-standartu-paramedik.
5. Skandalakis PN, Lainas P, Zoras O, Skandalakis JE, Mirilas P. "To Afford the Wounded Speedy Assistance": Dominique Jean Larrey and Napoleon. World J Surg. 2006;30(8):1392-1399. DOI: 10.1007/s00268-005-0436-8.
6. Rief M, Auinger D, Eichinger M, Honnef G, Schittek GA, Metnitz P, et al. Physician utilization in prehospital emergency medical services in Europe: an overview and comparison. Emergencias. 2023;35(2):125-135. English, Spanish. DOI: 10.55633/s3me/E080.2023.
7. Якимець ВМ, Печиборщ ВП, Волянський ПБ, та ін. Англо-американська, франко-німецька та змішана японська моделі надання екстреної медичної допомоги в надзвичайних ситуаціях Вісник морської медицини. 2021. № 2 (91). С. 19–25. https://zenodo.org/deposit/5084709
8. Onderková A, Quinn J, Meoli M, Taylor D, Nesterenko S, Schramm JM, et al. Enhancing Prehospital Care During the Conflict in Ukraine: NATO's Role in Global Health Engagement. Mil Med. 2025;190(3-4):86-94. DOI: 10.1093/milmed/usae380. PMID: 39163204.
9. European Society for Emergency Medicine (EUSEM). European Curriculum of Emergency Medicine [Internet]. Available at: [accessed 30 Sep 2026]. https://eusem.org/education/learning-resources/european-curriculum-of-emergency-medicine
10. Browna R, Prosenb G, Dryverc E. The new European Training Requirements for emergency medicine: rationale and implementation. European Journal of Emergency Medicine 2025;32(1):p 8-9. DOI: 10.1097/MEJ.0000000000001200.
11. Hobgood C, Anantharaman V, Bandiera G, et al. International Federation for Emergency Medicine model curriculum for medical student education in emergency medicine. Int J Emerg Med. 2010;3(1):1-7. DOI: 10.1007/s12245-009-0142-7.
12. Cevik AA, Cakal ED, Kwan J. et al. IFEM model curriculum: emergency medicine learning outcomes for undergraduate medical education. Int J Emerg Med 17, 98 (2024). https://doi.org/10.1186/s12245-024-00671-9

Проектування освітньо-професійної програми «Парамедик» у вищій медичній освіті України як відповідь на безпекові виклики

Проф. Н.І. Макєєва, асист. В.В. Андрущенко, доц. М.Д. Бітчук, доц. Ю.К. Сікало, доц. Н.Д. Лантухова

Харківський національний медичний університет

Актуальність. Збройний конфлікт в Україні, що триває понад 12 років докорінно змінив архітектуру надання екстреної медичної допомоги. Догоспітальний етап став критичною ланкою, що безпосередньо впливає на показники превентивної смертності, як серед цивільного населення, так і серед військовослужбовців. Паралельний перебіг реформи системи охорони здоров'я та медичної освіти актуалізував кваліфікаційну спеціальність — парамедик, як фахівця, що надає широкий спектр рятувальних медичних послуг на догоспітальному етапі.

Мета. Розглянути важливість значення формування професійних знань і практичних умінь працівників екстреної медичної допомоги в умовах військового та мирного часу. Представити результати проектування та розробки навчальної програми «Парамедик» для навчання фахівців у сфері екстреної медичної допомоги в Україні.

Матеріали та методи. Проведено контент-аналіз сучасних наукових джерел та настанов МОЗ України за період 2016–2026 рр., матеріалів таких ініціатив, як Глобальна співпраця у сфері охорони здоров'я (Global Health Engagement GHE). Дослідження було проведено з використанням бібліосемантичного методу та системного аналізу. Дослідження проведено як приватну ініціативу авторів без грантової підтримки та державної реєстрації теми.

Етика дослідження. Дослідження проведено без залучення пацієнтів та тварин, тому не потребувало згоди етичної комісії.

Результати. Розглянуто нову для української медицини кваліфікаційну категорію фахівця «Парамедик» в контексті реформи охорони здоров'я та медичної освіти, щодо актуальності проблеми надання допомоги на догоспітальному етапі.

Проаналізовано наказ № 38, затверджений «Центром розвитку медсестринства Міністерства охорони здоров'я України» — професійний стандарт «Парамедик» , який внесений у Національний реєстр кваліфікаці.

Підготовано і структуровано освітню програму «Парамедик», як складову освітнього процесу на базі Харківського національного медичного університету.

Висновки. Парамедицина — це новий тип послуг у сфері охорони здоров'я, імплементація якого є важливим етапом розвитку медицини будь якої країни. Для України вона є сучасною сферою надання невідкладної допомоги, орієнтована на виявлену потребу в наданні спеціалізованої допомоги пацієнтам різних категорій в умовах війни. Створення освітніх навчальних програм по підготовці парамедиків є підґрунтям для формування нової системи швидкої медичної допомоги, забезпечення зниження смертності пацієнтів на госпітальному етапі та підготовка кваліфікованих кадрів за міжнародними вимогами.

Ключові слова: догоспітальна допомога, парамедик, навчальна програма, професійні компетентності, медична освіта, воєнний стан.

Developing the «Paramedic» Educational and Professional Program in Ukraine's Higher Medical Education as a Response to Security Challenges

Prof. N.I. Makieieva, asst. V.V. Andrushchenko, assoc. prof. M.D. Bitchuk, assoc. prof. Yu.K. Sikalo, assoc. prof. N.D. Lantukhova

Background. The armed conflict in Ukraine, which has been ongoing for more than 12 years, has fundamentally changed the structure of emergency medical care. The pre-hospital stage has become a critically important link that directly affects preventable mortality rates among both the civilian population and military personnel. The simultaneous reform of the healthcare system and medical education has brought the «paramedic» specialty to the forefront as a professional who provides a wide range of life-saving medical services at the prehospital stage.

Aim. To examine the importance of developing professional knowledge and practical skills among emergency medical services personnel in both wartime and peacetime. To present the results of the design and development of the «Paramedic» curriculum for training emergency medical services professionals in Ukraine.

Materials and Methods. A content analysis of contemporary scientific sources and guidelines from the Ministry of Health of Ukraine, as well as materials from initiatives such as Global Health Engagement (GHE) covering the period 2016–2026 was conducted. The study was conducted using a bibliosemantic method and systematic analysis. The study was conducted using the bibliosemantic method and systems analysis. The study was carried out as a private initiative of the authors, without grant support or state registration of the research topic.

Research Ethics. The study involved neither patients nor animals an therefore did not require ethics committee approval.

Results. This study examines the «Paramedic» professional qualification category — a new one for Ukrainian medicine — in the context of healthcare and medical education reform, with regard to the relevance of providing care at the prehospital stage.

Order No. 38, approved by the «Center for Nursing Development of the Ministry of Health of Ukraine» — the «Paramedic» professional standard — which has been entered into the National Register of Qualifications, was analyzed.

An educational program titled «Paramedic» has been developed and structured as a component of the educational process at Kharkiv National Medical University.

Conclusions. Paramedicine is a new type of healthcare service, and its implementation represents an important stage in the development of medicine in any country. For Ukraine, it is a modern field of emergency care, focused on the identified need to provide specialized care to various categories of patients in wartime conditions. The creation of educational programs for training paramedics lays the foundation for establishing a new emergency medical care system, reducing patient mortality during hospitalization, and training qualified personnel in accordance with international standards.

Keywords: pre-hospital care, paramedic, curriculum, professional competencies, medical education, martial law.

Контактна інформація: Макєєва Наталія Іванівна —
д.мед.н., професор, Харківський національний медичний університет
ni.makieieva@knmu.edu.ua, makeevanataly313@gmail.com

Стаття надійшла до редакції 09.04.2026 р.